

// Электронные библиотеки: перспективные методы и технологии, электронные коллекции: 11-я Всерос. науч. конф. «RCDL 2009»: тр. конф. — Петрозаводск, 2009. — С. 481–482. Режим доступа: URL: http://rcdl2009.krc.karelia.ru/doc/full_text/481_482_Stand-doklad-3.pdf, свободный. — Загл. с экрана. 19. Энциклопедия по печатным средствам информации. Технологии и способы производства / Гельмут Киппхан; Пер. с нем. — М.: МГУП, 2003. — 1280 с.

ПЕРСПЕКТИВЫ СОЗДАНИЯ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО РЕПОЗИТАРИЯ ОТКРЫТОГО ДОСТУПА В УКРАИНСКОЙ АКАДЕМИИ ПЕЧАТИ

Анализується сучасне становище науково-освітньої бібліотеки УАД в зв'язі з появою нових інформаційно-комунікаційних технологій. Детальніше розглянуто проблему присутності професійних наукових видань УАД і інших українських інституцій аналогічного профілю в відкритому доступі порівняно з зарубіжними. Предложено рекомендації по технічному оснащенню майбутнього інституціонального репозитарія відкритого доступу УАД і етапи його впровадження.

THE PROSPECTS OF CREATING THE OPEN ACCESS INSTITUTIONAL REPOSITORY IN THE UKRAINIAN ACADEMY OF PRINTING

Taking into consideration the appearance of new information and communication technologies the present condition of the UAP scientific-educational library has been analyzed. The problem of availability of UAP professional scientific editions and other Ukrainian institutions of similar kind in the open access as compared with foreign ones has been considered. The recommendations as to the technical equipment of the UAP future open access repository and stages of its implementation have been suggested.

Стаття надійшла 26.03.10

УДК [378.4:655.1]: 311.3(477)

С. В. Буряк

ДНУ «Книжкова палата України ім. І. Федорова»

ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОВІДНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Розглядається видавнича діяльність провідних університетів України, аналізується видана ними література. Простежується випуск навчальних і методичних видань і видань для вищих навчальних закладів держави за роки незалежності.

Видавнича діяльність, університетське книговидання, вищі навчальні заклади

Перші роки незалежності Української держави внесли значні корективи в структуру видавничого ринку. Однією з проблем освіти стало забезпечення вищих навчальних закладів і шкіл якісними підручниками. Сформувався та актив-

но розвивається ринок навчальної літератури. Почали створюватися видавництва і видавничі організації переважно приватної форми власності. Якщо раніше навчальну літературу випускали спеціалізовані видавництва, зокрема, «Вища школа», «Освіта», «Світ», «Либідь», то сьогодні кожне третє видавництво працює в жанрі навчальної книги [2]. Над випуском навчальних видань активно працюють і університетські видавництва. Вивчення їхньої книги й зумовлює актуальність вибраної теми, що підтверджується також відсутністю спеціального дослідження, в якому містився б ґрунтовний аналіз університетських видань.

Університети України віддавна вважаються центром підготовки й видання різноманітної навчальної літератури. У сучасних умовах мережа вищих навчальних закладів, що охоплює всю територію України, не лише готує кваліфіковані кадри для народного господарства, але й випускає різну за асортиментом якісну навчальну книгу. Тому є доцільним дослідити тенденції розвитку книги, виданої університетами України.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення наступних завдань:

- визначення рейтингу провідних університетів України;
- аналіз видань, які виходять у світ;
- оцінка внеску авторів нових підручників і посібників у розвиток науки;
- простеження розвитку університетської книги.

Об'єктом нашого вивчення є книжкові видання провідних університетів України, а також опубліковані за роки незалежності України. Книговидавничий аналіз видань проведено за такими параметрами, як обсяг, тематична спрямованість і цільове призначення, кількість виданих книг, тираж і рівень забезпечення окремих ланок освіти тощо.

Аналіз досліджуваної тематики засвідчив, що наукові праці, які стосуються історії та теорії видавничої справи й проблем книговидання, розглядаються як у статтях практиків, так і науковців О. В. Афоніна, Г. І. Глової, М. І. Сенченка, К. Родик, М. С. Тимошика, Г. П. Грет; навчально-педагогічні видання є предметом розробок О. В. Антоник і Ж. М. Ковби.

Усі вищі навчальні заклади України I–II та III–IV рівнів акредитації діляться на класичні, технологічні, технічні, педагогічні, аграрні, медичні, мистецькі, військові. Тому порівняння університетів і визначення рейтингів їхньої діяльності має здійснюватися для кожної з наведених груп у межах кожного з рівнів акредитації. Рейтингову оцінку кожної з груп доцільно визначати або за якістю отриманих знань, практичних навичок, викладання, оснащення лабораторій і бібліотек, рівнем комп'ютерного та іншого навчального забезпечення. Домінантою рейтингу мають бути знання студентів, що нестимуть їх у суспільство [4].

Як видно, видавнича діяльність кожного університету України доволі індивідуальна і залежить від його традицій, керівництва, якості професорсько-викладацького складу, матеріально-технічної бази, фінансового стану.

Розвиток університетського книговидання обумовлений багатьма факторами, зокрема, змінами в економічній сфері, структурою на ринку навчально-наукового книговидання та книжкової торгівлі, а передусім розвитком самої

системи вищої освіти загалом. Університетська книга — це продукт інтелектуальної діяльності, явище духовної культури. Її цінність визначається насамперед її змістом та інформацією, що зберігається і передається читачеві. Мережа вищих навчальних закладів України досить потужна: сьогодні нараховується понад 1000 одиниць усіх рівнів акредитації та форм власності, у тому числі майже 170 університетів (разом з філіями до них). У 90-ті роки кількість університетів зросла за рахунок приватних університетів. В Україні функціонує майже 60 університетів, які мають статус державних, 50 — статус національних і 32 — міжнародних. Підвідомчі Міністерству освіти і науки України налічують: 8 політехнічних, 8 транспортних, 12 будівельно-архітектурних, 9 гірничо-металургійних, 11 машино-, приладобудівних, 8 технологічних, 27 педагогічних, 17 класичних та 8 економічних. Більшість університетів активно працює на ринку освітніх і наукових послуг. За рейтингом наукової діяльності університетів перші місця займають Національний технічний університет України «КПІ», Національний гірничий університет, Донецький державний університет економіки і торгівлі, Національний аерокосмічний університет «ХАІ», Харківський національний університет радіоелектроніки, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, Київський національний університет технологій і дизайну, Київський національний університет будівництва і архітектури, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. Найбільше університетів знаходиться в Києві — понад 30; Харкові — 17; у Дніпропетровській області — 12. Вони різняться один від одного своєю організаційною побудовою, управлінням та умовами функціонування, включаючи статус і умови роботи [4].

Охопити та проаналізувати видавничу діяльність кожного з них — одне з непростих завдань. Кожен університет має свою друкарню, де згідно з ліцензіями готують до видання різноманітну наукову, наукову-методичну та навчальну літературу як для студентів, так і для школярів та викладачів.

Серед видань, випущених в Україні в 2009 році, найбільшу кількість за назвами становить політична і соціально-економічна література, відтак література з освіти та культури, художня, технічна та природничо-наукова. Навчально-педагогічна книга тривалий час переважала як за назвами, так і за тиражами. Література з освіти та культури за тиражами знаходиться на першому місці, а за назвами — на другому.

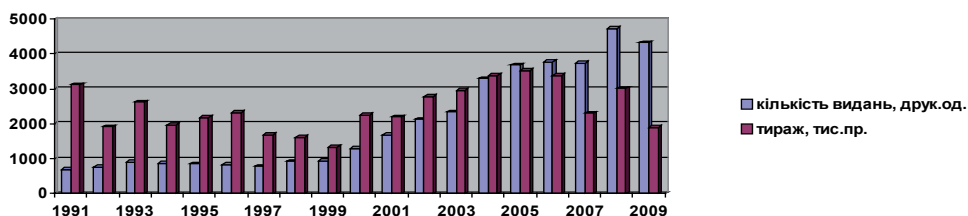
Щоб проаналізувати видавничу діяльність університетів, доцільно за допомогою статистичних даних показати стан і динаміку випуску навчальних та методичних видань, опублікованих в Україні за роки незалежності [1] (див. таблицю і рисунок).

Література, що видається в університетах, є важливим компонентом науки і відіграє важливу роль у прискоренні трансформації українського суспільства. Навчальних і методичних видань для вищих навчальних закладів у 2009 році опубліковано 4318 друк. од., тиражем у цілому 1900,1 тис. пр., що складає 19,2% загальної кількості назв, надрукованих в Україні, майже 4,0% загального тиражу. Аналізуючи видавничу діяльність у межах регіонів, слід відзначити, що найбільше видань для вищих навчальних закладів друкують у Києві

(1130 друк. од., загальним тиражем 839,6 тис. пр.), у Харківській (665 друк. од., загальним тиражем 228,4 тис. пр.), Львівській (273 друк. од., загальним тиражем 75,4 тис. пр.); Донецькій (273 друк. од., тиражем 75,4 тис. пр.); Чернівецькій (262 друк. од., загальним тиражем 41,1 тис. пр.) областях.

Випуск в Україні навчальних та методичних видань (у тому числі літератури для вищих навчальних закладів) за 1991–2009 роки

Рік видання	<i>Всього видань в Україні</i>		<i>Навчальні та методичні видання, у т.ч.:</i>		<i>Для вищих навчальних закладів</i>	
	кількість книжок і брошур, друк. од.	Річний тираж, тис. пр.	кількість книжок і брошур, друк. од.	річний тираж, тис. пр.	кількість книжок і брошур, друк. од.	річний тираж, тис. пр.
1991	5855	136415,9	1567	31627,0	689	3115,4
1992	4410	128470,7	1223	28480,3	755	1918,6
1993	5002	87567,0	1282	12938,0	906	2620,0
1994	4752	52161,0	1401	16826,0	868	1980,0
1995	6109	68156,0	1262	33335,0	852	2175,0
1996	6074	51777,1	1365	23171,2	838	2335,4
1997	7004	55841,3	1731	25004,5	787	1691,7
1998	7065	44150,0	1895	22032,9	922	1616,6
1999	6282	21985,6	1726	9764,0	941	1340,1
2000	7749	43562,9	2407	26350,1	1296	2255,4
2001	10614	50324,5	2908	30121,8	1689	2197,9
2002	12444	47862,9	3449	26564,3	2126	2781,0
2003	13805	39462,9	3801	20896,4	2339	2972,3
2004	14790	52804,7	5186	31578,5	3301	3391,7
2005	15720	54059,8	5684	26542,8	3684	3521,8
2006	15867	54209,6	5611	24750,5	3780	3397,2
2007	17987	56111,7	6276	21647,3	3745	2309,3
2008	24040	58158,1	8873	24721,6	4724	3010,5
2009	22491	48514,4	7746	19189,6	4318	1900,1

Динаміка випуску видань для вищих навчальних закладів в Україні за назвами та тиражами у 1991–2009 роках

За рейтингом наукової діяльності університетів перше місце посідає Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича — тут видано 266 друк. од. літератури, загальним тиражем 31,4 тис. пр. В університетському видавництві друкується наукова й навчально-методична література, «Науковий вісник ЧНУ», міжнародний журнал «Проблеми філософії права», збірник наукових статей «Біблія і культура», газета «Університетський вісник», книжково-брошурні видання, буклети, календарі, листівки. Сьогодні видавництво Чернівецького університету — це середнє за потужністю книжково-журнальне видавництво, що має в своєму складі літературно-редакційний, комп'ютерно-видавничий і поліграфічний відділи й виконує майже весь спектр літературно-редакційних, друкарських та поліграфічних робіт.

Друге місце серед національних університетів щодо видання займає Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (випустив 111 друк. од., загальним тиражем 23,5 тис. пр.) Редакційно-видавничий відділ редагує і коректує затверджені редакційно-видавничою радою видання — підручники, навчальні посібники, монографії, словники, конспекти лекцій, методичні вказівки та інші види навчально-методичної літератури; орієнтуючись на програму «Підручник», працює за річними планами, складеними по семестрах. Щорічний обсяг затверджених робіт становить 1,5 тисячі друкованих аркушів. В університеті видано 41 випуск «Вісник НТУ «ХПІ» за 23 тематичними напрямками, затвердженими Президією ВАКУ України, та 28 випусків фахових наукових журналів і збірників наукових праць. Загальна кількість опублікованих у них статей науковців університету складає 1045 публікацій. З друку вийшло 26 монографій, 16 підручників і 97 навчальних посібників. В наукових виданнях надруковано 3104 публікації, у тому числі зі студентами 928.

Використовуючи сучасні форми і методи науково-технічної пропаганди, університет широко відображає здобутки, пов'язані з подальшим розвитком наукових шкіл, фундаменталізацією освіти, інтеграцією науки і освіти. Накопичені нові наукові знання, висвітлені в навчальних виданнях, стають основою формування нових спеціальностей і спеціалізацій, впровадження в навчальний процес нових технологій та удосконалення змісту освіти, відкриття нових кафедр і факультетів, написання і видання підручників, навчальних посібників тощо. В університеті проводиться активна робота щодо просування на ринок своїх досягнень і передусім власних наукових досліджень, розробок і новітніх технологій. Тому участь у виставках, особливо в міжнародних, є обов'язковою в діяльності університету.

Національний авіаційний університет, що випустив продукції 81 друк. од., загальним тиражем 22,3 тис. пр. згідно з Положенням про редакційно-видавничу діяльність проводить самостійну видавничу діяльність у встановленому порядку. Видання літератури здійснюється видавництвом університету відповідно до щорічного плану випуску. Вона призначена для забезпечення навчального процесу, видається з окремих дисциплін для абітурієнтів і студентів денної, заочної, екстернатної та дистанційної форм навчання, слухачів інститутів доуніверси-

тетської підготовки та післядипломного навчання. Включає такі види видань: підручники, навчальні програми і посібники, навчальні наочні і навчально-методичні посібники, курси, тексти, конспекти лекцій, хрестоматії, практикуми, методичні рекомендації, довідкову та наукову літературу навчального характеру, словники, довідники, навчально-методичний комплекс дисципліни.

Працівники видавництва інформують студентів про видану в університеті навчальну літературу, необхідну для оволодіння спеціальністю. Університет спрямовує зусилля на пропаганду наукового доробку своїх учених, закріплення їхніх авторських прав, забезпечення студентів навчальною та навчально-методичною літературою. Крім того, проводяться конкурси на підготовку кращих підручників, навчальних посібників і монографій. Видавництво подає кращі видання на конкурс Міністерства освіти і науки України. Автори підручників, навчальних посібників і монографій, що отримали найвищий рейтинг, отримують фінансове заохочення [3].

Харківський національний економічний університет видав у 2008 році 98 друк. од. літератури, загальним тиражем 28,1 тис. пр. Кваліфіковану роботу видавництва забезпечують майже 50 професійно підготовлених працівників. За тематичним планом річний випуск наукової та навчально-методичної літератури складає 500–550 назв, кількість видань щорічно збільшується. Видавництво випускає наукові видання, підготовлені вченими університету; навчальні посібники з грифом міністерства, конспекти лекцій та інші види навчально-методичної літератури. Редакторський відділ видавництва займається редакційною підготовкою всіх видань.

У видавництві щоквартально виходить у світ фаховий науковий журнал «Економіка розвитку», зареєстрований у Паризькій агенції за номером ISSN 1683-1942. Статті, що публікуються в журналі, реферуються, перекладаються на англійську мову. За результатами роботи наукових конференцій, що проводяться в університеті, виходить фаховий збірник наукових робіт «Управління розвитком». Протягом року в ньому друкуються статті і тези доповідей студентів університету. Так, у 2006 році вийшло три студентських збірники, де було опубліковано 550 статей, у 2007-му — п'ять збірників, які включають 750 статей. Видавництво університету оснащено сучасною поліграфічною технікою, тому має можливість високоякісно виконувати редакційно-видавничий процес проходження видань від редагування до випуску в світ [5].

Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова випустив 94 друк. од. продукції, загальним тиражем 10,5 тис. пр. Університет має власне видавництво, яке друкує навчальну та методичну літературу, монографії, тези доповідей наукових конференцій і з'їздів. Значна кількість їх присвячена спеціальним галузям наук. У 2008 році превальювали технічна (38 друк. од., загальним тиражем 5,5 тис. пр.), політична і соціально-економічна (19 друк. од., загальним тиражем 3,1 тис. пр.), природничо-наукова (14 друк. од., загальним тиражем 2,1 тис. пр.), літературі та видання з філологічних наук (3 друк. од., загальним тиражем 03 тис. пр.).

Навіть стислий огляд навчальної і наукової літератури провідних університетів України дозволяє зробити висновок, що проблеми університетської книги потребують подальшого вивчення і вирішення. Тільки кропітка праця в цьому напрямку сприятиме в майбутньому значному підвищенню якості освіти.

1. Друк України (2008): стат. зб./уклад.: С. В. Буряк. — К.: Кн. палата України, 2009. — 116 с.
2. Женченко М. І. Видання правничої літератури в Україні: історичний, типолого-тематичний та редакційно-видавничий аспекти: дис. канд. наук з соц. комунікацій / Женченко М. І. — К., 2008. — 16 с.
3. Издательская деятельность в современном вузе: Организационные основы и особенности редакционного процесса: учеб.-метод. пособие. — М.: Логос: МГУП, 2001. — 183 с.
4. Методика визначення рейтингів університетів України. — К.: НТУУ «КПІ», 2006. — 148 с.
5. Ніколаєнко С.М. Наукові дослідження в університетах — визначальний чинник зростання якості освіти/ С. М. Ніколаєнко. — К.: Прок-Бизнес, 2007. — 184 с.

ИЗДАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ВЕДУЩИХ УНИВЕРСИТЕТОВ УКРАИНЫ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМЫ

Рассматривается издательская деятельность ведущих университетов Украины, анализируется изданная ими литература. Прослеживается выпуск учебных и методических изданий для вузов за годы независимости.

PUBLISHING ACTIVITY OF LEADING UNIVERSITIES OF UKRAINE: RAISING THE PROBLEM

The article deals with publishing activity of leading universities of Ukraine. There are given the examples of the universities and conducted the analysis of the literature produced by them. The set of educational and methodical editions and also editions for higher educational establishments of Ukraine for the years of independence is analyzed.

Стаття надійшла 19.10.09

УДК 007:304:070

М. М. Кулинич

Українська академія друкарства

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ НА СТОРІНКАХ ЧАСОПISУ «ВІСТНИК ДЛЯ РУСИНІВ АВСТРІЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ»

Проаналізовано питання українсько-польських відносин на сторінках часопису «Вістник для русинів Австрійської держави» в контексті європейської геополітики.

Часопис, українсько-польські відносини, речник підавстрійського русинства, європейська геополітика.

Часопис «Вістник для русинів Австрійської держави» (далі «Вістник») виходив у Відні як продовження львівського «Галичо-руського вістника» упродовж 1850 — 1866 рр. Особливе місце на сторінках видання зайняли сто-